

Streszczenie rozprawy doktorskiej Renaty Kubik

Efektywność ekonomiczna technik wytwarzania towarowych gospodarstw rolnych w Polsce

Proces produkcji jest podstawowym zadaniem realizowanym w podmiotach wytwarzających wyroby i usługi na sprzedaż. Sprawność przebiegu tego procesu jest jednym z elementów warunkujących sukces lub porażkę danej jednostki gospodarczej. Drugim elementem determinującym jego efektywność jest otoczenie. Towarowe gospodarstwa rolne funkcjonują w warunkach zbliżonych do konkurencji doskonałej, co powoduje, że mogą decydować jedynie o ilości oferowanych przez siebie produktów – nie mogą wpływać na ceny, które mają charakter egzogeniczny. Zwiększenie podaży w przypadku gospodarki rynkowej powoduje spadek cen i tym samym zmniejsza dochód rolników. Priorytetem powinno być działanie pozwalające na osiągnięcie możliwie wysokiej nadwyżki będącej różnicą pomiędzy uzyskanymi przychodami a poniesionymi kosztami. Rozwiązaniem tego problemu jest zastosowanie zasady gospodarności wyrażającej się poprzez realizację założonego celu przy jednoczesnej minimalizacji nakładów. Optymalna technika wytwarzania minimalizująca koszty produkcji, wyrażona poprzez optymalne wielkości czynników wytwórczych, pozwala na poprawę produktywności, ograniczenie kosztów oraz przyczynia się do wzrostu konkurencyjności danej jednostki.

Celem niniejszej pracy było określenie poziomu efektywności ekonomicznej technik wytwarzania gospodarstw towarowych w Polsce oraz wskazanie możliwości jej poprawy poprzez optymalizację struktury wykorzystywanych zasobów. Analizie poddano gospodarstwa towarowe o dominujących typach rolniczych w Polsce wyodrębnionych zgodnie z typologią FADN: uprawy polowe, krowy mleczne, zwierzęta ziarnożerne oraz mieszane. Dokonano również oceny ze względu na zróżnicowaną wielkość ekonomiczną w ich obrębie.

Praca składa się z sześciu rozdziałów: trzech teoretycznych oraz trzech badawczych. W rozdziale pierwszym przedstawiono główny cel pracy, a także cele szczegółowe, które zostały sformułowane w postaci zadań badawczych. W dalszej części tego rozdziału postawiono hipotezę główną, trzy hipotezy szczegółowe, scharakteryzowano materiał empiryczny oraz zaprezentowano metody badawcze wykorzystane w rozprawie.

Rozdział drugi został poświęcony przeglądowi literatury w zakresie charakterystyki i definiowania czynników produkcji i techniki wytwarzania oraz optymalizacji technik w neoklasycznej teorii przedsiębiorstwa. Na podstawie krytycznej analizy różnych definicji

techniki wytwarzania, dokonano modyfikacji definicji autorstwa Kosieradzkiego i przyjęto w rozprawie, że „*technika wytwarzania to kombinacja czynników produkcji zastosowanych w danym procesie wytwórczym i w danym czasie*”.

W rozdziale trzecim całą uwagę poświęcono efektywności, gdyż to jedno z podstawowych i najważniejszych pojęć w ekonomii, z którym związany jest problem niedoboru zasobów. Przegląd literatury ekonomicznej wskazuje, że efektywność jest pojęciem wielowymiarowym nieposiadającym jednoznacznej definicji. Termin ten znajduje szerokie spektrum zastosowania w innych naukach (np. pedagogice – efektywność kształcenia, energetyce – efektywność energetyczna) oraz jest wykorzystywany w mowie potocznej. Mnogość rozumienia i interpretacji pojęcia efektywność spowodowała, iż w rozprawie podjęto próbę usystematyzowania istniejących sposobów dezagregacji efektywności ogólnej ze szczególnym uwzględnieniem efektywności ekonomicznej. Zaproponowano autorski schemat klasyfikacji kategorii efektywności w ujęciu mikroekonomicznym. Następnie przedstawiono metody oceny efektywności ekonomicznej ze szczególnym uwzględnieniem metod granicznych.

Rozdział czwarty to charakterystyka badanych gospodarstw towarowych. Zwrócono w nim uwagę na kształtowanie się wyników analizy w zależności od typu rolniczego oraz wielkości ekonomicznej gospodarstwa. Do przedstawienia sytuacji finansowej badanych obiektów wykorzystano analizę płynności w ujęciu dynamicznym, która polega na przedstawieniu zdolności do generowania przez podmiot gospodarczy nadwyżki środków pieniężnych a także zdolności do synchronizacji wpływów oraz wydatków.

W rozdziale piątym, zgodnie z przyjętą w rozprawie metodą badań, techniki wytwarzania wyznaczono za pomocą funkcji produkcji typu Cobba-Douglasa. Bardzo wysoki procentowy udział czynnika kapitału w wartości współczynnika elastyczności produkcji niezależnie od wielkości ekonomicznej czy typu rolniczego świadczy o jego dominującej roli w strukturze technik wytwarzania, co potwierdziło pierwszą hipotezę szczegółową. Analiza wartości wskaźników efektywności ekonomicznej techniki wytwarzania (E_{TW}) potwierdziła drugą szczegółową hipotezę badawczą, albowiem obliczone wartości E_{TW} były coraz wyższe w miarę przechodzenia od niższej klasy wielkości ekonomicznej do wyższej. Prawdliwość ta wystąpiła w każdym z analizowanych typów rolniczych. Ponadto porównano efektywność ekonomiczną technik wytwarzania z efektywnością finansową gospodarstw rolnych określoną w oparciu o wskaźniki rentowności oraz płynności.

W ostatnim rozdziale pracy przedstawiono możliwości poprawy efektywności ekonomicznej technik wytwarzania przy wykorzystaniu mechanizmu ich optymalizacji dla

danego typu rolniczego oraz klasy wielkości ekonomicznej gospodarstwa. W tym celu posłużono się możliwością substytucji czynnika pracy czynnikiem kapitału, którą uznano za efektywną dla każdego z badanych typów rolniczych oraz każdej klasy wielkości ekonomicznej. Odnotowany wzrost krańcowej stopy substytucji (KSS) w miarę wzrostu wielkości ekonomicznej gospodarstwa oznacza, że substytucja między pracą a kapitałem ulega zacieśnieniu, co wskazuje na konieczność poszukiwania także innych rozwiązań pozwalających na obniżanie kosztów produkcji. Wniosek ten potwierdza trzecią hipotezę szczegółową mówiącą, że substytucja pracy ludzkiej kapitałem w granicach wyznaczonych przez relację ich cen sprzyja poprawie efektywności ekonomicznej technik wytwarzania. Na podstawie przeprowadzonych obliczeń z wykorzystaniem wskaźnika poprawy efektywności ekonomicznej techniki wytwarzania (WPE_{TW}) stwierdzono, że optymalizacja struktury podstawowych czynników produkcji prowadzi do poprawy efektywności ekonomicznej technik wytwarzania gospodarstw towarowych w Polsce, co potwierdziło hipotezę główną rozprawy.